

Има още работа по разсекретяването на документи

Александър Кашъмов, ПДИ

На 11 юни 2004 правителственият пресцентър разгласи новината, че Министерският съвет е приел Доклад за промяна и премахване на нивото на класификация за сигурност на информацията на 1 484 свои акта и на документите към тях за периода 1946 - 2000 г. Около 80% от актовете са разсекретени на основание "изтекъл срок", а останалата част - поради отпаднало основание. Други 614 акта са с удължен срок или променено ниво на класификация.

Макар този акт да закъсня с година в сравнение с предвидения в § 9, ал.2 от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за защита на класифицираната информация срок, това е стъпка в правилната посока. Впрочем той е важен и с още нещо - тъй като засега няма данни в другите институции да протича процес по преразглеждане на секретни документи на основание на § 9, ал.2, поведението на правителството ще повлияе евентуално за започване на такъв. В прессъобщението се припомня и обстоятелството, че през 2001 г. правителствата разсекретиха на два пъти документи - първо 1230 за периода 1946 - 1970 г. и впоследствие 1070 за периода 1971-1989 г. В тази връзка се надяваме, че преразглеждането и разсекретяването на документи ще се превърне в рутинна процедура, неделима част от работата на администрацията. Например в САЩ за периода 1980 - 2001 г. ежегодно се разсекретяват милиони страници документи¹. Препоръчително е и да бъде публикуван на леснодостъпно място списъкът на всички разсекретени след 1989 г. документи.

По повод на това събитие човек се сеца и за някои създадени с приемането на ЗЗКИ, но нерешени до ден днешен въпроси.

1. Унищожаването на документи: от прессъобщението не става съвсем ясно има ли прегледани и разсекретени документи, предназначени за унищожаване. Този въпрос обаче е особено важен, защото съгласно ЗЗКИ документите, които подлежат на унищожение, трябва да бъдат общодостъпни поне 1 година след разсекретяването. Наистина, този срок е прекалено малък, а по времето на парламентарните дебати по приемането на ЗЗКИ мнозинството

ТЕМИТЕ В БРОЯ:

Застъпническите кампании за реализиране на свободата на информация. Опитът на Артикул 19

ВАС задължи министър Петканов да предостави на журналиста Христо Христов достъп до архивните фондове на МВР

За съдебно дело събират информация от община Кърджали по ЗДОИ

РЦЗ - Велико Търново дава информация след две съдебни инстанции и година и половина време

Слабо е търсенето на информация в Търговище

Случай на месеца

Немски съд разсекрети документи на ШАЗИ за политическата дейност на Хелмут Кол

ПДИ издаде сборник „Съдебни дела по ЗДОИ“

прояви смущаващо упорство именно по този въпрос². От текста на внесените на 26.07.2001 г. в Народното събрание законопроект³ се вижда, че по това време въпросът за унищожаването⁴ изобщо не е бил още на дневен ред. Впрочем това не е особено чудно. Въпросът за срока за съхранение на даден документ по начало не се

продължава на стр. 2

¹За периода 1980-1995: 257 милиона страници (21%), а за 1996-2003: 982 милиона страници (79%). Данните са на Information Security Oversight Office. Достъпни на http://www.archives.gov/isoo/reports/2003_annual_report.html#11

²В правителствения законопроект беше записано, че "унищожаване на класифицирана информация се допуска само след изтичането на срока на съхраняването ѝ", а в проекта на група депутати от ОДС, внесен през 2002г. - след изтичането на 2 години след срока на съхраняването ѝ.

³От група депутати от ОДС.

⁴За първи път темата за унищожаването се появява в правителствения законопроект, внесен на 16.10.2001г., който представлява почти пълно копие на внесените няколко месеца преди това, с направени по определени теми допълнения.

третира от законодателството относно гържавната тайна. Решаваща за срока за съхранение на даден документ е неговата ценност, а не това дали е секретен или не. В чл.33 от Наредба № 1 от 1982 г., издадена от Главно управление на Архивите, са посочени четири категории дела, съдържащи документи, обособени с оглед срока за съхранение. Три от тях са: за постоянно или дългосрочно запазване или за унищожаване, като в последния случай се определя временен срок за запазване 1, 3, 5 или 10 години. В четвъртата категория попадат делата, които евентуално са "за постоянно запазване", но подлежат на оценка от експертна комисия за окончателното определяне на ценността им. Виждаме, че с настоящата уредба в ЗЗКИ се създава нов режим на съхранение. Това е донякъде допустимо, но единствено с оглед даването на възможност обществото да се запознае с документи, които са били тайни години наред. Липсата на информация за това кои разсекретени документи са определени за унищожаване обаче създава риск да бъдат унищожени преди да бъдат поискани за обществен достъп. Този риск е съвсем реален - наскоро Държавната агенция Държавен резерв и военновременни запаси в отговор на заявление за достъп заяви, че поисканият документ е унищожен. За да се реши този проблем, е необходимо да има публичност на списъка на

разсекретяваните документи, както и означение кои от тях подлежат на унищожаване.

2. Остава неясен отговорът на въпроса кога ще стане възможен **реалният достъп до разсекретените документи**. В прессъобщението четем, че ще бъдат предадени в Централния гържавен архив. Надяваме се тази процедура да е бърза, тъй като сред документите е и Правилникът за усъвършенстване на организацията на работата по опазване на гържавната тайна в НР България от 1980 г., за достъп до който Програма Достъп до информация води повече от две години дело с Министерския съвет. Не е ясно какво се крие зад формулировката "техническа обработка", която била необходима преди предаването на документите в гържавния архив. Надяваме се, че това не е търсене на повод за забавяне на достъпността.

3. Сред останалите секретни документи има такива с **удължен срок**. Колко са те е интересно да се изясни, още повече, че удължаването на срока може да се извършва само с разрешение на ДКСИ.

4. Какво ще се прави с **архива на бившата Държавна сигурност**, или по-точно - кога най-после ще се осигури необходимият достъп до него. След отмяната на Закона за достъп до документите на Бившата Държавна сигурност може да се каже, че настъпи един правен

хаос. В свое решение по а.г. № 11111/2002 г. петчленен състав на Върховния административен съд реши, че този архив не попада в приложното поле на ЗЗКИ. В тази връзка той подчертава Решение на Народно събрание от 1994г. В друго решение, този път от 2003 г. друг петчленен състав на същия съд намира, че в документацията относно политическия затворник г-н Константинов се съдържа гържавна тайна /друг е въпросът, че той вече я е бил чел!/. Положението не се променя от специалната Инструкция, издадена от МВР за достъп до този архив след отмяната на цитирания закон. Според тази Инструкция гражданите трябва да посочват не само какво, но и защо го искат /което е в разрез с установения международен стандарт/. Дори тогава обаче не е изключен рискът за интерпретация от страна на МВР "по своему" на искането за достъп, какъвто беше случаят със заявлението на журналиста Христо Христов от в."Дневник".

Това е само част от въпросите, които за голямо безпокойство на поддръжниците на свободата на информацията и прозрачността на управлението не само че не намаляват през изминалите две години от приемането на ЗЗКИ, а се увеличават и трупат негативна практика. Затова и крехкият оптимизъм, предизвикан от извършеното разсекретяване на документи, не успява да разсее съмненията, че засега секретността надделява.

Застъпническите кампании за реализиране на свободата на информация. Опитът на Артикъл 19

Свободата на информацията е централна тема в работата на Артикъл 19 и всяка регионална програма на организацията е разработила дейности, свързани с провеждането на застъпнически кампании, чиято цел е да се разшири и подобри практическото реализиране на законите за свободата на информацията.

Програмите се основават на 2 основни принципа. Първият се определя от необходимостта да се

повиши информираността

на различни групи за свободата на информацията. Това са, от една страна, неправителствените организации, журналистите, гражданите, обучаващите институции и, от друга - правителствата, наблюдаващите органи, отделните обществени служители, съдилищата. Вторият принцип се основава на нуждата от

стимулиране на употребата на закона

- даже ако хората знаят за съществуването на закона за свободата на информацията, малко вероятно е да се възползват от него.

Дейностите по провеждането на застъпническите кампании най-общо вървят в две направления. Първото обхваща популяризиране на стандартите, създаване на политика за приложение на закона за свобода на информацията, улесняване на процеса на споделяне на придобития опит и извлечените поуки. Един от подходите в това направление са публикациите на Артикъл 19, които установяват политиката на организацията по отношение на свободата на информацията и представят разработен моделен закон и изследвания в различни региони на света.

Второто направление обхваща редица специфични дейности, които се определят според целевите групи в процеса на реализирането на свободата на информацията. Тези дейности включват **насърчаване на използването на закона, обучение на обществени служители, съюзяване и създаване на институционални партньорства.**

Насърчаването на използването на закона сред различни целеви групи се основава на свързване на правото на информация с други права. Следвайки

Сара Бюкянън, Артикъл 19

този подход ние осъществихме проект в Латинска Америка за достъп до информация и правата, свързани с репродуктивното и сексуалното здраве. Без адекватен достъп до информацията относно политиките, които управляват техните репродуктивни права и сексуалното им здраве, хората са подложени на опасности, а гражданските организации не могат да се справят с това предизвикателство поради липса на прозрачност за съдържанието и изпълнението на тези политики. Подобно нещо се случи в Перу между 1996 и 1998 г., когато правителството реши да се справи с демографските си задачи чрез агресивна кампания за стерилизация на жените, насочена на практика към нискообразовани и бедни жени в изолирани райони. Принципите на информираното съгласие бяха пренебрегнати. В много случаи съгласие въобще не се получаваше, а в други се даваше след принуда или подаване на непълна информация.

В условията на тази реалност, нашата латиноамериканска програма разработи проект, насочен към:

- Изследване на взаимовръзките между свободата на информацията и правата в областта на репродуктивното и сексуалното здраве в 4 района на Перу;
- Обучение на женски групи и НПО, представляващи хора с ХИВ и СПИН, в умения за използване на закона за свобода на информацията за достъп до документи, които да подпомогнат застъпническите им дейности

продължава на стр. 4

за влияние върху правителствената политика с цел тя да стане по-ефективна;

□ Обучение на обществени служители в здравното министерство, с което да се постигне съответствие с отговорностите им съобразно закона за свобода на информацията.

Умението на гражданските групи да използват закона за достъп до информация им дава възможност да възбуждат обществени дебати, да влияят върху процесите на взимане на решения и да разобличават корупцията и лошата работа на здравния сектор. Същевременно по този начин се подпомагат служителите в здравното министерство да изпълняват задълженията си, произтичащи от закона за свобода на информацията.

Друга връзка, която доказва значимостта на закона за свобода на информацията, е връзката между достъпа до информация и нарушенията на човешките права в миналото. В Мексико се сформира альянс между големи правозащитни сдружения с цел да използват закона за свобода на информацията, за да получат документи за насилие в миналото. Мексиканският закон е изключително прогресивен в това отношение, защото съдържа клауза, която постановява, че "информацията не може да бъде класифицирана, ако разследванията срещу тежки нарушения на основни права или на престъпления срещу човечеството са изложени на риск". Правозащитните организации започнаха през последните месеци систематично да подават искания за информация, което спомогна за създаването на голяма база от

документи, издавани от правителството.

Много от тези документи спомогнаха за разрешаването на индивидуални случаи на нарушени права; те бяха публикувани в книга, което позволи на обществеността да анализира суровите данни по отношение на някои исторически събития, като военният погром срещу студенти в Мексико Сити през 1968 г., или да се открият причините за насилието през 70-те години, когато изчезнаха стотици мирни активисти.

Журналистите са може би

най-трудната група

за промоция на закона и за въвличане в дискусията относно ползата от приложението му в тяхната работа. Много по-лесно е да убедиш журналиста в значението на закона при разработването на едно добро разследване, ако ти самият си журналист и можеш да говориш от личен опит за крайни срокове, редактори и различни други стресиращи работи в медиите. Необходим е застъпнически подход за журналистите - те да бъдат включвани в по-подходящи обучителни програми по журналистически разследвания, медийна етика и правни познания. Журналистите имат голяма нужда, а и желание, да научат как могат да използват закона за свобода на информацията за техните материали. Медиите са изключително заинтересовани от регионалното сътрудничество в различни разследвания и в съвместното използване на закона за свободата на информацията по отношение на общи регионални проблеми, като контрабандата на коли и трафика на хора.

Обучението е важна част от работата по реализирането на

свободата на информацията. Артикъл 19 разработи наръчник, който беше изпробван през последните 12 месеца в 5 страни от Югоизточна Европа - България, Румъния, Молдова, Албания и Босна. Наръчникът е предназначен предимно за служители в администрацията, но може да се използва и за обучение на граждански организации или даже на бизнессреди, с някои допълнения и адаптации. Наръчникът е разделен на две основни части. В първата част се разглежда концепцията за свобода на информацията, както и преглед на международните стандарти, а втората част дава възможност на участниците да размишляват върху капацитета на тяхната собствена институция при приложението на закона, да практикуват взимане на решение и общуване със заявителите на информация, т.нар. общуване с клиенти.

За Артикъл 19 ползата от наръчника също беше значителна - ние трябваше да задълбочим нашето познание върху законите за свобода на информацията и как те действат на практика, за да можем да предоставим обучение; трябваше да предложим нови начини за разрешаване на неразбирането на целите на законодателството и, в хода на това, да оценим как свободата на информацията е заложена в много по-широката административна реформа, която тече в страните в преход.

Материалът подготви Ивон Кожухарова по презентацията на Сара Бюканън от Артикъл 19, изнесена на Регионалната конференция "Застъпничество за свободата на информацията. Независим мониторинг", 14-15 май 2004 г., София

ВАС задължи министър Петканов да предостави на журналиста Христо Христов достъп до архивните фондове на МВР
Васил Чобанов

Известният разследващ журналист Христо Христов поиска достъп до т.н. литерни дела на радио "Свободна Европа", "Дойче Веле" и "Би Би Си" във връзка с проучване на архивни документи, свързани с българския писател Георги Марков. Според министъра на вътрешните работи проф. Георги Петканов такива документи не се съхранявали в архива на МВР. За съдебната жалба и представителство пред съда Христов е получил съдействие от експерти на Програма Достъп до Информация. Първоначално тричленен състав на Върховния Административен Съд (ВАС) беше отхвърлил искането за достъп до литерните дела. Основанието за този отказ съдът намира в съмнението, че журналистът е пожелал неограничен достъп. Пред втората инстанция жалбоподателят се аргументира, че точно е определил периодите (между 1971 и 1978 година) когато писателят Георги Марков е работил за тези радиостанции.

Петчленният състав на ВАС се оказа по-внимателен четец на жалбата и отмени решението за отказ, като задължи министъра на вътрешните работи да предостави поискания достъп до информация.

Заради представените неоспорими писмени доказателства съдът прие, че исканата документация съществува, защото журналистът вече е чел в архива документи на бившата Държавна сигурност (ДС) по темата. Дори да не е намерена част от поисканата документация, съгласно Закона за достъп до обществена информация МВР е било длъжно да съобщи на заявителя къде може да се намери.

Има ли "пропукване" в системата от откази на МВР архивите да станат достъпни за обществен контрол, защото освен старите, един ден ще дойде време да се четат архиви и от по-новите години? Това бе първият въпрос, на който специално за Бюлетина на ЦДИ отговори Христо Христов.

Пропукване има, аз бих го нарекъл и с малко порешителната гума обрат, защото силата на аргументите надделя над атмосферата и рефлексите на тайнственост в това министерство. Времената вече са други и съхраняването на информация вече има законово измерение. След този казус министърът лично ме увери, че ще се подчини на решението на Върховния административен съд и ще го изпълни. В момента той ме информира, че е наредил да се издирят т.н. литерни дела, които при реструктурирането на архива на МВР са били преобразувани в други архивни единици, но те по принцип съществуват и имат изключително важна историческа и изследователска стойност. Ако бяха унищожени МВР щеше да издири и да покаже на съда протоколи за унищожаване.

Има още една важна подробност - в моето искане аз не съм указал от архивите на кое от бившите управления на Държавна сигурност да се даде информация за "работата" по случая Георги Марков. Защото така биха се търсили данни само в рамките на бившето VI-то и от бившето II-ро Главно управление на ДС. Дейността на тези управления

впрочем често се е дублирала и припокривала, но един лист, едно изречение често могат да се окажат важна следа за просветения изследовател. Двете управления са "водили" наблюдение и разследване в "Центровете за идеологическа диверсия" както са определяли тогава трите радиостанции.

Съдът задължи министъра да провери къде се намира тази информация. Оттук по стария адвокатски принцип за частичния иск, можем получавайки частта, да открием и цялото. След като съществуват запазени архивните единици за периодите на работа на писателя-дисидент в така наречените литерни дела на радиостанциите "Свободна Европа", "Дойче Веле" и "Би Би Си", то следва, че и цялата документация може да бъде идентифицирана, събрана на едно място и предоставена за изследване. След това решение на петчленен състав на ВАС министърът вече е длъжен да се обърне по съответния иерархичен ред към ръководството на Националната разузнавателна служба за проверка и в техните архивни фондове. След това, ако няма отговор, ще пиша до министър-председателя и до президента на републиката да поискат информацията от Националната разузнавателна служба. Говорил съм преди повече от 9 месеца с генерал Курчо Киров.

Какво ще се случи с информацията в архивите извън изследването по случая с убийството на писателя Георги Марков?

Имаше известен риск в моето искане до министъра, тъй като в него конкретизирах целта на моето

продължава на стр. 6

изследване, а именно търсене на материали, свързани с писателя Георги Марков. Обикновено това не се прави, а се дава възможно най-широката формулировка на проучването. В крайна сметка обаче моята тактика се оказва правилна, защото и по делото пред 5-членния състав прокурорът от Върховната административна прокуратура Ангел Ангелов посочи, че искането ми се отнася по обществено значим случай, по който съм работил и преди в архива на МВР.

Много ценната информация по случая изобщо гоиде също от Държавния архив и от архива на Министерството на външните работи. Работил съм с всички възможни архиви в България. Миналата година с разрешението на министър Соломон Паси получих пълен достъп до годишните доклади на българското посолство в Лондон за времето от 1978-1979 до 1989-1991 г. Това също е безценен източник на обществено значима информация, от която става съвършено ясно каква е била държавната политика по случая Георги Марков и как тя се променя със смяната на политическа обстановка у нас.

От Държавния архив проучих всички решения на Политбюро на ЦК на БКП и на секретариата на ЦК относно не само задачите и дейността на различните управления на Държавна сигурност и в цялост на МВР, но и решения по линия на идеологическия фронт и българската емиграция.

Така излиза, че заради едно изследване и законната възможност за търсене на обществена информация се постига един много важен обществен ефект?

За мен най-важният резултат от това дело пред ВАС е признанието, доказателството, че става дума за гаранция, получена и по съдебен път, че тази информация в архива на МВР гарантирано е оцеляла и може да бъде използвана от изследователите в обществен интерес. Освен това решението идва в един много съществен момент, в който правителството и в частност министърът на вътрешните работи от три години промениха напълно политиката на отвореност, започната от предишния кабинет и създават значителни пречки за достъп до архивите на бившата ДС и проучването им.

За съдебно дело събират информация от общината по ЗДОИ

Вълчо Милчев, координатор на ПДИ, Кърджали

Уникално писмено искане за достъп до информация по Закона за достъп до обществена информация (ЗДОИ) постъпи през месец юни в общинската администрация на Кърджали. В документа се сочи конкретно да бъдат предоставени счетоводни данни за едно от бюджетните звена в общината. Подобно конкретно искане е регистрирано за пръв път по ЗДОИ. За пръв път искателят сочи и мотив - информацията е необходима във връзка с правото на защита. Предстои общинските специалисти да анализират искането и ще бъде отговорено в законовия срок, увериха от общинската администрация.

Това искане е третото, подадено писмено през 2004 година. Другите две са подадени от един

и същ местен жител. В едното от тях той се интересува от инвестиционните намерения за изграждане на рибно стопанство на понтони във водите на яз. "Студен кладенец". Отговорено му е в срок, подробно на 15 страници. Изпратено му е писмо, че ако желае може да получи информацията от Информационния център на общината, като заплати по 9 стотинки на страница. С второто си искане същия гражданин е пожелал да му се предоставят копия от следните документи: Наредба за опазване на обществения рег (12 страници), Правилник за дейността на Общинския съвет (20 страници) и Устройствен правилник на общинската администрация (40 страници).

Тези изрядни отговори не са първите за община Кърджали. Още в първата половина на миналата година добрата организация на работа по ЗДОИ бе констатирана с помощта на писмено искане, подготвено от координатора на Програма Достъп до информация.

Общо 13 заявления са подадени през 2003 година, сочи официалната статистика. От тях отказите са три на брой на основание чл. 28, ал. 2 от ЗДОИ във връзка с чл. 8, ал. 1 от същия закон и един е частичният отказ на основание чл. 37, ал. 1, т. 2 и чл. 37, ал. 3 от ЗДОИ, съобщи Тунджай Шукрю, директор на дирекция "Административно, информационно, правно и финансово-счетоводно обслужване".

**РЦЗ - Велико Търново дава информация след
две съдебни инстанции и година и половина време
Светослав Стефанов, координатор на ПДИ, Велико Търново**

През ноември 2002 г. в качеството си на репортер във вестник "Янтра Днес" - Велико Търново Ваня Паунова подава две заявления по Закона за достъп до обществена информация до Регионален център по здравеопазване (РЦЗ) - В. Търново. В тях журналистката настоява да получи данни за броя на постъпилите жалби и сигнали срещу изпълнители на извънболнична медицинска помощ, размера на гържавната субсидия преведена в РЦЗ, информация за процедурата за избор на директора г-р Георги Иванов, статистически данни за заболяемостта на населението, демографското състояние в региона и др.

В установения срок обаче г-жа Паунова не получава отговор. Вместо това директорът на РЦЗ изпраща писмо до редакцията на вестника, в което се коментират публикации на Ваня Паунова, дават се оценки за нейната работата и се предлага главният редактор да определи груз журналист, който да отразява дейността на ведомството. В отговора на РЦЗ се съдържа само частична информация, поискана по една от точките в първото заявление. Ваня Паунова обжалва пред окръжен съд във В. Търново (ВТОС) писмото на г-р

Георги Иванов, с мотив, че то представлява отказ за достъп до обществена информация, при това без фактически и правни основания и аргументи за отказа. На 26 юни 2003 г. ВТОС отменя като незаконосъобразен отказа на РЦЗ и връща преписката за разглеждане съобразно закона и за изпълнение на указанията дадени по делото. Регионалният център по здравеопазване обжалва решението на окръжен съд пред Върховния административен съд, който през януари 2004 г. потвърждава решението на ВТОС.

Повече от месец след указанията за изпълнение на съдебните решения директорът на РЦЗ г-р Георги Иванов обаче не изпълнява съдебните актове и не постановява решение по чл. 34 във връзка с чл. 28 от ЗДОИ. На 31 март т.г. журналистката от в. "Янтра днес" Ваня Паунова е принудена да изпрати писмо до директора на РЦЗ, в което напомня за влязлото в сила решение на ВТОС, след като то е потвърдено и от Върховния административен съд (ВАС). Случаят намира място и в поредица от публикации на страниците на областния всекидневник "Янтра днес".

**Ваня Паунова, журналист във В. "Янтра днес" - В. Търново:
"Най-важно за мен беше моралното удовлетворение"**

Г-жо Паунова, защо от РЦЗ не пожелаха да Ви предоставят исканата информация?

Запорът за информация срещу в. "Янтра днес" бе въведен от директора на РЦЗ г-р Георги Иванов. Повод за това бе публикация в изданието, за което работя, за предстоящия конкурс за неговия пост през септември 2002 г. От този момент той категорично забрани на служителите си да разговарят по какъвто и да е повод с мен, в качеството ми на репортер от вестника.

До голяма степен информационното "затъмнение" беше плод и на загадените неудобни въпроси към директора след поставеното от мене питане за какво, колко и как се изразходват средства от бюджета на центъра. Също и в кои случаи представителството на Министерството на здравеопазването във Великотърновски регион взема такси и доколко те са нормативно регламентирани.

Как преценявате мотивите, с които Ви беше отказана информацията?

Реален писмен отказ така и не получих от г-р Иванов. Като човек, който неведнъж е изтъквал сам, че е "наместник" на министъра в областта, бях изненадана от изпратеното от него писмо до главния редактор на медията. В него той си позволи да поиска смяната ми вместо категорично да отговори или откаже да предостави информация, която между другото дължи не само на мен в качеството ми на гражданин, но и на жителите от региона. Позволи си квалификации по мой адрес и твърде емоционални определения, които със сигурност не се вписват в правата и задълженията му като директор на РЦЗ.

Защо се наложи да изпращате писмо до директора на РЦЗ, с което да напомняте, че трябва да изпълни съдебните разпореждания?

След като подадох първото заявление по ЗДОИ, се наложи и подаването на второ такова, на което също не получих отговор. Тогава потърсих

продължава на стр. 8

съдействието на фондация Програма достъп до информация, която ме подкрепи и съдейства в продължилата близо две години съдебна одисея.

На практика всички съдебни инстанции се произнесоха в полза на това, че директорът на РЦЗ следва да отговори на зададените от мен въпроси, които касаят обществена информация. Въпреки решенията на окръжен съд във В. Търново и ВАС обаче г-р Иванов отново си позволи да демонстрира поведение над закона и явно незачитане на решенията на двете съдебни инстанции. Това наложи от страниците на в. "Янтра днес" за пореден път да му бъде разяснено, че заемайки поста на гържавен служител и "наместник" на здравния министър, той е длъжен да зачита решенията на съда и спазва закона.

Информацията, която получихте в крайна сметка беше ли Ви полезна?

За всеки колега журналист, е ясно, че информацията поискана през есента на 2002 г., а предоставена едва през пролетта на 2004 г. не би могла да бъде актуална и приложима в работата ми. В този смисъл, неизпълнявайки своите задължения, г-р Иванов попречи и на един журналист да изпълни ежедневните си задачи, които са в интерес на обществото.

Моралното удовлетворение след съдебните процеси обаче е най-важното, което има смисъл в този конкретен случай от моята журналистическа практика. Надявам се, че чиновници от други гържавни и обществени институции, разбрали или следили развоя на този казус, ясно са си дали сметка кога и защо не следва да отказват информацията от обществен интерес.

Валери Ставрев, адвокат, В. Търново: „Институциите не желаят да се съобразяват със ЗДОИ“

По този случай налице бяха два мълчаливи отказа по заявления по ЗДОИ за дейността на РЦЗ - В. Търново. И по двете нямаше предоставяне на информация, нито мотиви или решение за отказ съобразно закона. Отправяше се смехотворна покана към медията да се определи друг журналист, който да отговаря за РЦЗ. В отговора имаше и твърдения, че журналистката, подала заявленията, публикува материали, които не отговарят на истината.

След като обжалвахме отговора, Великотърновският окръжен съд прие, че е налице мълчалив отказ и задължи РЦЗ в лицето на

неговия директор изрично да се произнесе по заявленията. Решението на ВТОС беше обжалвано пред ВАС с мотива, че липсва процесуална легитимация на жалбоподателя, т.е., че информацията се иска от медията, а не персонално от журналистката. Изтъкваше се и мотивът, че не е налице административен акт годен за обжалване. ВАС обаче се произнесе, че тези възражения не са основателни и потвърди решението на окръжния съд.

Развитието на делото във неговата съдебна фаза беше осъществено изцяло благодарение на правната помощ на

Фондация Програма Достъп до Информация.

Основният проблем в този случай е, че от подаването на заявленията до окончателното произнасяне на съда мина повече от една година. В крайна сметка исканата информация беше предоставена, макар и без изрично постановени административни актове в тази посока. Въпросното дело говори за едно нежелание на институциите да се съобразяват със законите, в частност със ЗДОИ, което се доказва и от големия брой дела в страната, които се водят по него.

Слабо е търсенето на информация в област Търговище

Янета Димитрова, координатор на ПДИ, Търговище

Нито едно заявление по Закона за достъп до обществена информация (ЗДОИ) не е постъпило в Областната администрация в Търговище за 2003 г.. От началото на тази година до момента също няма запитвания по ЗДОИ съобщиха оттам. Същото е положението и в Общинските администрации на Омуртаг и Попово, както в Районната здравноосигурителна каса и Териториалната данъчна дирекция. Според специалистите хората или от нищо не се интересуват, или не са наясно със Закона и с това каква информация имат право да поискат.

Регистърът за заявленията ни е празен, жалват се специалистите, освен писмени, нямаме и устни питання. В началото, когато Законът за достъп до обществена информация стартира, хората повече се интересуваха, сега е различно. Служебната тайна вече е много разпространено понятие и гражданите се страхуват да питат.

В община Търговище

обаче за 2003 г. са подадени 9 броя писмени заявления по ЗДОИ. Няма откази по тях и информация на всички запитвания на гражданите е предоставена в писмен вид. За тази година до момента са

подадени 5 писмени заявления, на които е отговорено в законоустановения срок. В общината има специална приемна, в която хората отправят своите искания и питання, свързани със ЗДОИ. Информацията се дава на желания от гражданина носител, като най-често исканията са за запис на дискети или предоставяне на хартиен носител (копиране). Води се регистър на заявленията, посочени ни са и съответните цени за различните услуги.

"Устните питання и заявления по Закона за достъп до обществена информация при нас са много повече от писмените.

Ежедневно идват над 15 души

с устни запитвания. Никога не сме върнали някого, когато разполагаме с исканата информация. Понякога хората не знаят какво точно искат, идват по няколко пъти, или не знаят към кого да се обърнат. Тогава ги ориентираме къде да поискат нужната им информация", казват служителите в община Търговище.

Най-често хората търсят информация, свързана с правилници към закони, въпроси, касаещи правото на собственост, решения на Общинския съвет, структурата

на общинската администрация и др.

ХЕИ - Търговище

е една от институциите, която не може да се оплаче от липса на заявления по ЗДОИ. За 2003 г. заявленията са 147 на брой и всички са устни. За 2004 г. до месец юни питаннята са 63. Няма нито един отказ от страна на инспекцията. При тях хората идват на място или питат по телефона. Най-често исканата информация е свързана с отварянето на нови обекти и изискванията за това, касаещи ХЕИ, пита се и за различни заболявания, за които ХЕИ следи.

Нито един гражданин не е дошъл да се поинтересува за проблем, който касае обществото или подрастващото поколение например. Интересуват се само по-конкретно за нещо, което е в полза лично на дадения гражданин, казват от

РДВР - Търговище

При тях за 2002 и 2003 г. има постъпили 3 заявления, на които е даден отговор. И трите са свързани с издаването на документ, който удостоверява времето, през което граждани са били задържани по време на възродителния процес в България. Документ с подобно съдържание им служи пред Националния осигурителен институт.

Директорката на общински радиоцентър Габрово Маргарита Стоянова е поискала устно да ѝ бъде предоставена информация за състоянието на общинските дружества в града и по-конкретно резултатите от тяхната дейност за миналата 2003 година. Въпросът е бил отправен към служителите на стопански отдел в община Габрово и общински съветници от икономическата комисия. От икономическата комисия на габровския общински съвет, която изслушва управителите на тези дружества преди докладите им да влязат за обсъждане в местния парламент, отказали с мотива, че това е фирмена тайна. Стоянова пита как е възможно да се позовават на фирмена тайна, след като общинските дружества стопанисват собственост на общината и приходите от тяхната дейност е ориентирана към решаване на значими обществени проблеми на града.

Информация за резултатите от дейността на общинските дружества през 2003 г., може да бъде получена по реда на Закона за достъп до обществена информация (ЗДОИ), но трябва да бъде поискана от председателя на общинския съвет или от кмета на общината, защото това са задължените да предоставят достъп до информация субекти по реда на ЗДОИ, по смисъла на чл. 3, ал. 1 от същия в качеството им на органи на местно самоуправление.

Исканата информация е налична в общината и следва да се предостави при поискване - съгласно чл. 51, ал. 1 от Закона за общинската собственост (ЗОС) *стопанската дейност на общината се осъществява чрез еднолични търговски дружества с общинско имущество или чрез търговски дружества с общинско участие*, а съгласно чл. 3 от Правилника за прилагане на Закона за общинската собственост (ППЗОС) *условията и редът, при които общината упражнява правата си на собственик*

върху общинската част от капитала на търговските дружества, се уреждат с наредба на общинския съвет.

Позоваването на фирмена тайна в случая обаче е абсолютно неоснователно - никаква тайна не може да има, тъй като информацията за резултатите от дейността на търговските дружества, без никакво значение кой е собственикът на капитала им, е публична по силата на Търговския закон (ТЗ). Резултатите от дейността на търговските дружества са отразени в годишните счетоводни отчети на дружествата - съгласно чл. 53, ал. 3 от ТЗ *търговецът е длъжен да обобщава резултатите от търговската си дейност въз основа на записванията в счетоводните книги и на инвентаризацията, като изготвя годишен счетоводен отчет, а при необходимост и съответни счетоводни справки.* Така изготвеният годишен отчет се проверява от проверители - дипломирани експерт-счетоводители, след което вече провереният отчет

се приема от управителния орган на дружеството - обикновено това е общото събрание. По силата на чл. 146, ал. 4 и чл. 251, ал. 4 от ТЗ *провереният и приет годишен счетоводен отчет се представя в търговския регистър, като съобщение за това се обнародва в "Държавен вестник".*

Търговски регистър се води към всеки окръжен съд и в него се вписват всички търговци и свързаните с тях обстоятелства, предвидени в ТЗ. Съгласно чл. 5 от ТЗ, озаглавен "Публичност на търговския регистър", *всеки има право да преглежда търговския регистър и документите, въз основа на които са извършени вписванията, както и да получи преписи от тях.*

Следователно информацията за резултатите от дейността на общинските дружества за 2003 г. може да бъде получена от Търговския регистър на Окръжен съд - Габрово или по реда на ЗДОИ чрез писмено заявление, отправено до председателя на общинския съвет или до кмета.

Коментар: Кирил Терзийски

Немски съд разсекретява документи на ЩАЗИ за политическата дейност на Хелмут Кол
радио „Дойче веле“, в. „Гардиан“, 24 юни 2004 г.

Решението на федералния административен съд в Лайпциг за разсекретяване на хиляди документи, събирани от ЩАЗИ пороги смесени чувства у бившия немски канцлер Хелмут Кол.

Според решението на федералния съд информацията, свързана с личния живот на Хелмут Кол - голяма част от която е събирана чрез нелегално подслушване на телефонни разговори в периода 1982 - 1989 г.- ще остане секретна. В същото време, достъпът до всички архивни документи, свързани с политическата дейност на бившият канцлер, не може да бъде ограничен.

Част от тези документи може би ще хвърлят нова светлина върху съмненията за корупция, които преследват г-н Кол след загубата му в изборите през 1998 г. от сегашния федерален канцлер Герхард Шрьодер

В първата част от наскоро публикуваните си мемоари бившият канцлер признава, че тайно е приемал дарения за неговата консервативна Християн-демократическа партия. Въпреки това, той отказва да назове лицата, които са направили даренията.

Аферата с "мръсните пари" засенчи до голяма степен репутацията на канцлера Кол, най-бързо служилният и може би най-успешен следвоенен лидер и архитект на обединението на Германия. Смята се, че скандалните операции са започнали в началото на 80-те години, когато ЩАЗИ успешно е манипулирала най-горните ешалоци на немския политически елит.

Адвокатът на Хелмут Кол, Шефан Холтов-Пфьортнер беше видимо удовлетворен от решението на съда, макар че то не ограничава изцяло достъпа до всички файлове, свързани с неговия клиент. "Доволни сме от решението, сподели Холтов-Пфьортнер. Ще го прочетем на спокойствие и ще го обсъдим с моя клиент. Все още не съм сигурен, че ще предприемем някакви по-нататъшни действия." В действителност, решението на федералния съд в Лайпциг означава, че голяма част от подробностите за личния живот на бившия канцлер ще останат скрити, като ще бъдат разсекретени около 2500 от общо 7000 страници, съдържащи се в неговото досие. Въпреки това, г-н Кол сподели, че може да обжалва разсекретяването пред апелативния съд в Карлсруе.

Делото, по което съдът в Лайпциг се произнесе на 23.06.2004 г. е резултат от близо четиригодишен съдебен спор между Кол и ръководителя на агенцията, отговаряща за архива на ЩАЗИ, Мариан Биртлер за съдбата на досието на бившия канцлер. Според Кол, публикуването на подобна информация би навредило на "човешкото му достойнство". Друг негов аргумент е, че многобройните случаи, в които негови телефонни разговори са били подслушвани от органи на бившата държавна сигурност, са били незаконни.

В решението си Лайпцигският съд до голяма степен се съобразява с мотивите на г-н Кол и отхвърля решението от септември м.г. на Берлинския административен съд за

безусловно разкриване на цялото досие на бившия германски канцлер. Мариан Биртлер сериозно разкритикува опитите на Кол да предотврати разкриването на цялата информация. Според нея, публичните фигури трябва да бъдат информирани за запитвания по техните досиета и могат да изказват тяхното несъгласие за публикуването им, но не бива да се ползват от каквито и да е било привилегии спрямо останалите хора.

Според съдебното решение, общодостъпна ще бъде само информацията, събирана по законен ред - най-вече не особено чувствителни документи, като изрезки от вестници, но също и свързани с работата на немския канцлер-негови срещи с дипломати от бившия източен блок, както и анализи и мнения на ЩАЗИ, създадени на основата на подобни срещи.

Съдът се съгласи, че различен стандарт може да бъде прилаган за целите на научни изследвания, като в подобни случаи ще бъде възможен и достъпът до част от незаконно събираната информация. Дори и в такива случаи обаче, информацията не бива да попада в ръцете на неупълномощени лица или да бъде публикувана.

Информацията за бившия федерален канцлер все пак ще остане временно недостъпна, заради възможността двете страни в процеса да обжалват решението пред Върховния съд на Германия.

Материалът подготви:
Николай Марекков

Програма Достъп до Информация издаде сборник „Съдебни дела по ЗДОИ“

Програма Достъп до Информация издаде през месец май сборника "Съдебни дела по Закона за достъп до обществена информация. Втора част". В книгата са представени по-важните решения на Върховния административен съд по Закона за достъп до обществена информация в периода края на 2002 - месец март 2004 година. Публикуваните 10 решения на съдебни дела според съставителите адв. Александър Кашъмов и адв. Кирил Терзийски са важни с оглед обществения интерес и тълкуването на отделни положения от закона.

Коментарният текст на сборника в съдържателно отношение е разделен на две големи групи въпроси. Първата са тези, свързани с процедурата по предоставяне

на достъп до обществена информация. Тук са разгледани проблемите, свързани с допустимостта на жалбите

срещу мълчаливи откази, дефинирането на понятието "обществена" информация и

формулирането на заявленията за достъп до информация.

Втората група въпроси е посветена на ограниченията на правото на достъп до информация. Последователно е разгледана практиката при отказите на основание държавна, служебна, търговска тайна, както и ограничението, свързано с подготвителните документи. Представено е както тълкуването на съда, така и позицията на авторите. Специално внимание е отделено на прегледа на законността на маркирането с гриф за сигурност по чл. 41 от ЗДОИ.

Книгата е продължение на публикувания през 2002 г. от ПДИ сборник "Съдебни дела по Закона за достъп до обществена информация" и е публикувана на български и английски език.

Програма Достъп до Информация

София 1000,
бул. Васил Левски N 76, ет. 3, ап. 3
тел/факс. (+ 359 2) 988 5062, 986 7709, 981 9791
E-mail: office@aip-bg.org
www.aip-bg.org

Редакционен екип:

Александър Кашъмов, Антон Ангонов, Дарина Палова, Гергана Жулева, Кирил Терзийски, Николай Маревков, Фани Давидова
Редактор: Антон Ангонов
Оформление: Николай Маревков

Този бюлетин се издава в рамките на проект „Прилагане на Закона за свобода на информацията“ с финансовата подкрепа на Програмата за социална трансформация в Централна и Източна Европа (МАТРА) на Министерството на външните работи на Холандия.

©Програма Достъп до Информация
Материалите в това издание са обект на авторско право.
При цитиране позоваването на източника е задължително.